

Po poti šolanja in poučevanja

Rodil sem se leta 1929 v Radovljici, kjer sem obiskoval osnovno šolo do četrtega razreda. Leta 1940 sem šel v kranjsko gimnazijo, kjer sem predčasno zaključil prvi razred, saj se je aprila 1941 pričela vojna. Med okupacijo sem uspešno zaključil še drugi razred, potem pa prekinil šolanje, ker so bile prevozne in prehrabne razmere nemogoče. Jeseni 1942 sem se vrnil v šolo v Radovljico in jo zaključil leta 1943. Potem sem se moral prijaviti na Arbeitsamt (Urad za zaposlitev) v Kranju, kjer sem se prijavil za triletno trgovsko šolo. Opraviti sem moral sprejemni izpit, ki je bil sestavljen iz pisnega dela (reševanje geometrijskih likov in računov) in praktičnega dela (sestavljanje črpalke). Prišel je september, a še nisem dobil obvestila o sprejemu v šolo. Preteklo je še nekaj mesecev, ko so me obvestili, da se grem učiti za trgovca v Avstrijo (takratna Nemčija), v firmo Majdl. Ker pa je bilo to obdobje zavezniškega bombardiranja Avstrije, mi starši niso dovolili oditi. Kasneje sem dobil mesto v Industrijski šoli železarne na Jesenicah. Kot nekatere druge fante so me vključili v prvi letnik kovinske smeri. Namesto za trgovca sem se v slabih treh letih izučil za strojnega ključavničarja. Vendar je učenje v zadnjih dveh letih vojne potekalo v izrednih razmerah. Ker je bil pouk dopoldne, smo zaradi alarma velikokrat sedeli v zaklonišču Markeževega kanala. Praktični pouk je bil onemogočen, teoretični pouk pa smo nadaljevali kar v zaklonišču. Predavatelj je odredil, da je del kanala za učence celega razreda in da se morajo ostali umakniti. Tam smo pisali celo šolske naloge in to tako, da smo položili zvezek na kolena in tako pisali, risali ali računali. Čeprav je bilo alarma konec, smo morali ostati v istem sedečem položaju in nalogo dokončati. Bolj ko se je vojna bližala koncu, več je bilo alarmov in dalj časa so trajali. Šolski pouk je bil prestavljen v popoldanski in večerni čas in je trajal do konca delovne izmene v železarni, do 22. ure.

V dopoldanskem času smo ostajali v internatu, kakor tudi v času alarmov, za katere se nismo več dosti menili. V internatu so bili tudi učenci zaključnega letnika, ki so pri teoriji s predavateljem obravnavali, kdaj in na kateri višini morajo v letalu odpeti bombe, da bi lahko zadele izbrani cilj. To smo izračunali in grafično predstavili na šolski tabli ter se tako naučili, da če hočejo avioni zadeti na Jesenicah določen cilj, morajo prileteti po dolini navzgor. Vedeli smo, če priletijo izza Mežakle, ne bo nevarno. Tako smo opazovali, ko so letala letela po dolini navzgor. V trenutku smo izpraznili dom in

zbežali v bližnji graben ter polegli, saj je bilo do zaklonišča predaleč. Prepričani smo bili, da bodo bombardirali železarno. Ko smo videli, da so približno nad nami odpeli 500-kilogramske bombe, ki so bile videti kot črne palčke v velikosti 1 x 4 cm, smo vedeli, da ne bodo padle na nas. Hitro so se večale, nas preletele, v trenutku se je pokazala le črta in potem nič več. Smrt je kosila po mestu in železniški postaji, železarna pa je ostala nedotaknjena. Počakali smo v grabnu in opazili drugi val napada, ki se je odvil enako, a z manjšimi žrtvami. Ljudje so ostali v zakloniščih, razdejanje pa se je povečalo. Ob koncu alarma smo odšli proti postaji in tega kar smo videli (mrtvi ljudje, porušene hiše, razmetani železniški tiri, globoki kraterji in neeksplozirani bombi), ne bom pozabil. Pričelo se je reševanje preostalega.

Učenci smo ves prosti čas pomagali pri odstranjevanju ruševin.

Proti koncu vojne, od jeseni 1944, smo se lahko ob sobotah vračali domov in ob ponedeljkih prihajali na popoldanski pouk. Ker je bilo z vlakom zaradi zavezniških letal, lovcev, prenevarno, smo šli v Radovljico peš. V času alarma smo pazili, da nas ne bi dobila nemška patrolja. Zadnje dni smo ostali doma in se vrnili v šolo po osvoboditvi.

Iz vseh medvojnih prilog se spominjam tudi naslednje. V času, ko so drugi imeli telovadbo na športnem igrišču, sva imela s sošolcem z Rodin nalogo, da očistiva delavnico. V njej so hranili tudi medeninasto pločevino, iz katere so učenci, doma izpod Stola, izrezovali peterokrake zvezde, ki so jih partizani nosili na kapah. Medeninasto pločevino in izsekovalno orodje sva nameravala vzeti in prenesti iz tovarne. Sošolec jo je prinesel do ograje, jaz pa naj bi jo na drugi strani vzel. A pri tem naju je opazil »Werkschutz Polizei« (industrijski policaj). Ko ga je sošolec opazil, je vzel kolo in uspel pobegniti, čeprav je streljal za njim, mene pa je kot Radovljičan spoznal in me pustil oditi. Prestopek je bil javljen v šolo. Na najino srečo ga je obravnaval vodja praktičnega pouka, Ivan Pečan, ki nama je verjel, da sva hotela pločevino uporabiti za izdelavo obeskov v obliki križca. Čeprav sva bila s sklepom šole uradno izključena, so

*Ob odprtju elektro delavnice leta 1962
(last Severina Golmajerja)*

naju poslali v klop z besedami, naj se kaj takega ne ponovi.

Septembra nas je bilo v tretjem letniku še zelo malo. Nekateri so se vrnili iz partizanov, druge so izpustili iz vojske, da se došolajo, in na koncu letnika nas je bilo vseh učencev v dveh razredih že 101. Čeprav se je v šoli počasi vse uredilo, pa je še vedno primanjkovalo učiteljev, izrednih in rednih učencev pa je bilo vse več. Zato smo nekateri po uspešno zaključenem šolanju že naslednji dan (27. 6. 1946) ostali kot pomočniki, učitelji praktičnega pouka, in delali v istih prostorih naprej ter postali jedro bodočega šolskega kolektiva. Tako se je tudi začela moja poklicna pot v kovinarsko-metalurški smeri. Počitnic nismo imeli, 12 dni dopusta pa smo dobili šele po 11 mesecih delovne dobe. Moje delovno mesto je bilo v orodnem skladišču, kjer so učenci tudi popravljali orodje.

Jeseni je naša šola sodelovala na razstavi metalurškega dela v Beogradu, pod pokroviteljstvom Generalne direkcije za črno metalurgijo (GDCM). Celo poletje smo izdelovali in pripravljali izdelke. Razstavo smo postavili z vodjem praktičnega pouka, za varstvo na njej pa sva bila določena s sodelavcem Viktorjem. Čeprav sva dežurala od 8. do 19. ure, pa je bil problem z majhnimi razstavljenimi predmeti, kot so kladiva, klešče in merilno orodje. Težavo pa sta predstavljali tudi nastanitev in prehrana v hotelu, kjer sva lahko ostala le tri dni. Po treh dnevih so bili vsi ostali hoteli zasedeni, zato sva prenočila kar v parku na klopi, potem pa se spet prijavila v istem hotelu za naslednje tri dni. Ker sva morala za prehrano v restavraciji pokazati sindikalno izkaznico, ki je bila veljavna le z nalepljeno mesečno znamkico, sva s 1. septembrom ostala tudi brez kosila in večerje. Šele po treh dneh, ko sva dobila iz šole znamko za september, sva lahko spet normalno jedla. Iz Beograda smo razstavo prestavili novembra še v Skopje. Tja sem šel sam. Ker se je zelo ohladilo, sem zahteval zimska oblačila in dobil dolg zimski plašč. Tam smo ostali preko novega leta. Kljub mrazu ni bilo ogrevanja v hotelu. Na razstavi je bilo predstavljeno tudi delo v rudniku premoga, zato je bil pred vhodom velik kup premoga, ki smo ga v torbah počasi odnašali v hotel, da je lastnica lahko kurila v nizkih gašperčkih. Razstava se je selila še v Sarajevo, a brez mene, ker sem se močno prehlajen vrnil domov. Še prej sem moral vrniti plašč. Z razstave v Sarajevu pa šoli niso vrnili nobenega eksponata. Vsa orodja in stroji so ostali v Bosni, kar razumem kot zgoden začetek naše pomoči nerazvitim. Nato sem v šoli začel delati kot tehnični risar in projektant naprav v šolskih delavnicah ter pričel poučevati tehnično risanje na

poklicni šoli.

Leta 1947 se je pričelo z gradnjo nove metalurško-kovinarske šole na vrtu Kazine. Notranjo opremo za delavnice smo načrtovali in izdelali sami. Pri gradnji stavbe pa je bilo veliko dela. Odvečni material po izkopu smo odvažali s pomočjo, za to postavljene, ozkotirne proge do savskega brega nasproti stare bolnice. V eno smer so delavci in učenci potiskali dva polna vagončka (s kubikom materiala v vsakem), nazaj grede pa prazna. Tudi za temelje smo izkopavali ročno z lopatami, več metrov globoko, brez stranskih opor, kar je bilo nevarno.

Za izvajanje vse bolj zahtevnega učnega programa smo se morali izobraževati tudi učitelji, ki smo imeli na začetku dela le poklicno izobrazbo. Leta 1949 je železarna ustanovila Srednjo tehnično šolo, Metalurški tehnikum, za celotno jugoslovansko metalurgijo. Šolali smo se ob delu, deloma v prostem času in deloma med delovnim časom. S prvo generacijo sem zaključil šolo leta 1953, že prej pa postal vodja proizvodnje v učnih delavnicah. Takrat je prišlo do splošne mobilizacije zaradi težav s Trstom in tržaškim ozemljem. Večina učiteljev praktičnega pouka je bila vpoklicana v vojsko. Ker še nisem odslužil vojaške obveznosti, sem lahko ostal na šoli. Situacijo sem rešil tako, da sem v vsaki delovni skupini učencev postavil enega za začasno vodjo. Ker sem izbral le najboljše, se z njimi redno posvetoval in jih pohvalil, je delo normalno teklo. Minevali so naporni tedni, moja delovna obveznost se je razvlekla na 72 ur tedensko in ko so se učitelji vrnili z vojaške obveznosti, sem zbolel zaradi preobremenjenosti. Po večtedenski bolniški odsotnosti pa sem že kmalu, leta 1954, odšel na služenje vojaškega roka.

Ker so se zahteve spet večale, sem se zaradi delovnega mesta v šoli leta 1965 vpisal na prvo stopnjo visoke šole in študij ob delu zaključil v treh letih. Potem sem se leta 1970 vpisal na drugo stopnjo, spet študiral ob delu in leta 1974 z zaključkom pridobil naziv profesor industrijske pedagogike. Tako sem tudi formalno pridobil kvalifikacije za napredovanje v šoli in sčasoma postal vodja oddelkov, vodja posamezne šole, ravnatelj centra, nazadnje pa ravnatelj Centra srednjih šol Jesenice. V času ravnateljstva smo s stroji in napravami opremili vse delavnice in kabinete, zgradili prvo veliko šolsko telovadnico na Jesenicah, nadgradili šolsko stavbo in pridobili deset novih učilnic ter pet kabinetov.

Po propadu jeseniškega referendumu za izgradnjo skupnega centra smo pričeli z

adaptacijo gimnazijske stavbe, kjer smo na podstrešju pridobili nove prostore. Obe stavbi v sklopu gimnazije sta bili preurejeni za kabinetni pouk. Na novo sta bili opremljeni dve učilnici za računalniški pouk in učilnica za tuji jezik. Za vse omenjene dosežke sem leta 1980 prejel Žagarjevo nagrado, in to kot prvi s področja strokovnega šolstva.

Na koncu naj poudarim, da vsega omenjenega ne bi mogel ustvariti sam, brez 115-članskega kolektiva. Le s skupnimi močmi smo ustvarili na Jesenicah takšno srednje šolstvo, ki je bilo v ponos kraju in širši okolici in je dajalo delovnim organizacijam kvalitetne kadre. Žal pa so si nekateri vladni vrhovi zamislili drugače. V Sloveniji je po osamosvojitvi res nastal problem zunanjega trga, a so pozabili, da se strokovni kader ustvarja več let. Šolske programe so ustvarjali tisti, ki niso nikoli ustvarjali materialnih dobrin, ki so temelj nadaljnjemu razvoju. Še prej so si zamislili »usmerjeno izobraževanje s skupnimi osnovami«. Pri vsej izobraženosti ustvarjalcev izobraževalnih programov so pozabili na človeka. Usmeritev današnjega dela se na tak način razlikuje od nekdanje kot dan in noč. Usmerjeno izobraževanje naj bi usposobilo človeka za uresničitev tistega, kar ima v genih, saj bo le tako lahko uspešen, zadovoljen s svojim delom in koristen skupnosti. Žal današnja skupnost usmerja človeka v čim lažje pridobivanje dobrin brez lastnega dela. Delo za dobrobit skupnosti je razvrednoteno in celo poniževalno. Brez ustvarjanja materialnih dobrin ni napredka družbe.

Delavnica v ŽIC okoli leta 1955 (last Severina Golmajerja)